

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»
Факультет адвокатури та антикорупційної діяльності
Кафедра організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури

АДВОКАТУРА: МИНУЛЕ, СУЧАСНІСТЬ ТА МАЙБУТНЄ

**МАТЕРІАЛИ
XV Міжнародної
науково-практичної конференції**

*14 листопада 2025 року,
м. Одеса*

Одеса
«Юридична література»
2025

УДК 347.965(477)(063)
A288

Редакційна колегія:

Н. М. Бакаянова (голова), завідувачка кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури;
С. К. Костенко, професор;
І. О. Кісліцина, доцент;
М. О. Кравченко, доцент;
О. Г. Свіда, доцент;
П. М. Синицин, доцент;
О. О. Храпенко, доцент;
Л. П. Нестерчук, старший викладач;
Р. Р. Щербатий, асистент

Рекомендовано до друку вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 3 від 15 жовтня 2025 р.)

Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матеріали XV
A288 Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 14 листопада 2025 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (гол.), І. О. Кісліцина, М. О. Кравченко [та ін.]. — Одеса : Юридична література, 2025. — 664 с.

ISBN 978—966—419—456—0

У збірнику містяться матеріали доповідей XV Міжнародної науково-практичної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє», яка відбулася 14 листопада 2025 р. у Національному університеті «Одеська юридична академія». Доповіді учасників присвячені актуальним питанням адвокатури і здійснення адвокатської діяльності в Україні, історії адвокатури, діяльності Національної асоціації адвокатів України, проблемам і перспективам розвитку адвокатського самоврядування, правилам адвокатської етики та юридичній відповідальності адвокатів, зарубіжному і міжнародному досвіду організації та діяльності адвокатури.

УДК 347.965(477)(063)

Відповідальність за зміст та достовірність поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники та рецензенти, які рекомендували ці матеріали до друку.

ISBN 978—966—419—456—0

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2025

РОЛЬ ОРГАНІВ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ У РЕАЛІЗАЦІЇ ГАРАНТІЙ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Незалежність адвоката, збереження адвокатської таємниці, захист від незаконного втручання та переслідувань — це не лише норми закону, а й щоденна практика, яку забезпечують, зокрема, і органи адвокатського самоврядування. Наше дослідження є важливим для оцінки реальної дієвості гарантій адвокатської діяльності: чи забезпечують органи самоврядування незалежність від політичного тиску, захист прав адвокатів тощо.

Початок повномасштабної війни в 2022 році приніс нові виклики для адвокатури, на які органи самоврядування відреагували конкретними рішеннями. Зокрема, вже наприкінці лютого 2022 року Рада адвокатів України (далі — РАУ) оперативно ухвалила рішення про тимчасове обмеження відкритого доступу до Єдиного реєстру адвокатів України, встановивши конфіденційний режим відображення персональних даних адвокатів на період дії воєнного стану [1]. Такий крок був зумовлений міркуваннями безпеки — мінімізацією ризиків переслідувань чи неправомірного використання інформації про адвокатів, особливо щодо тих, хто залишався або працював на тимчасово окупованих територіях. На місцях ради адвокатів регіонів зосередили зусилля на моніторингу порушень прав адвокатів в умовах війни та на забезпеченні фізичної безпеки адвокатів, які виконують свої обов'язки в прифронтових регіонах.

Воєнний стан також вплинув на чисельність і структуру адвокатської спільноти. Наприклад, в Одеській області станом на кінець 2022 року було обліковано 4 346 адвокатів, з них 3 370 продовжували здійснювати професійну діяльність, а 976 — призупинили її у зв'язку з переміщенням, службою в Збройних Силах чи іншими обставинами воєнного часу [2]. Для підтримки колег, які опинилися у скрутному становищі, при Національній асоціації адвокатів України розпочала діяльність Опікунська рада, що спрямовує кошти Благодійного фонду НААУ на надання матеріальної допомоги тим адвокатам, хто її потребує. Такий механізм внутрішньої солідарності посилює відчуття захищеності в професійному середовищі навіть в умовах кризи.

Цифровізація правосуддя стала ще одним фактором, що вплинув на реалізацію гарантій адвокатської діяльності. Впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи («Електронного суду») та перехід до дистанційних судових засідань під час

пандемії і війни вимагали від адвокатів швидкого пристосування до нових умов. Органи адвокатського самоврядування відповіли на ці виклики впровадженням спеціальних навчальних програм та методичних рекомендацій. Зокрема, Вища школа адвокатури НААУ у співпраці з профільними комітетами організувала серію тренінгів з використання електронних сервісів судочинства і дотримання правил кібербезпеки в адвокатській діяльності. Такі заходи забезпечують належний рівень цифрової грамотності правників та допомагають зберігати адвокатську таємницю й інші професійні стандарти в умовах електронного документообігу.

Незважаючи на наявність розгалуженої системи органів самоврядування і визначених законом гарантій, практика їх реалізації виявляє кілька ключових проблемних питань.

1. Політичний тиск і втручання у діяльність адвокатів. Існує ризик стороннього впливу на адвокатуру, зокрема шляхом спроб законодавчих змін чи прямого втручання правоохоронних органів. Упродовж останніх років мали місце ініціативи внести зміни до Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (наприклад, проєкт № 9055 у 2018 р.), які адвокатська спільнота розцінила як такі, що підривають незалежність професії. Хоча ці скандальні ініціативи не були реалізовані, сам факт їх появи свідчить про постійний тиск на інституційну автономію адвокатури. Окрім того, випадки незаконних обшуків, прослуховування чи втручання у спілкування адвокатів з клієнтами все ще мають місце попри пряму заборону таких дій (ст. 23 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність») [3].

2. Нестача єдності дисциплінарної практики. Незважаючи на те, що РАУ і Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури (далі — ВКДКА) покликані забезпечувати єдність підходів, на практиці дисциплінарні палати в регіонах іноді ухвалюють рішення по-різному у схожих ситуаціях (стягнення, що застосовуються до адвокатів, за дисциплінарні проступки можуть суттєво відрізнитися залежно від регіону). Це породжує відчуття несправедливості і підриває довіру до системи самоврядування. Проблема ускладнюється відсутністю єдиної судової практики у спорах щодо оскаржень рішень дисциплінарних органів: суди не завжди займають послідовну позицію, що не сприяє виробленню чітких орієнтирів для рад адвокатів. Таким чином, виникає потреба у формалізації дисциплінарної практики — через роз'яснення ВКДКА чи внесення змін до профільного закону, що встановлять більш конкретні критерії притягнення до відповідальності та визначення стягнень.

3. Прогалини та колізії в правовому регулюванні гарантій. Існують окремі аспекти адвокатської діяльності, де правові норми недостатньо узгоджені або нечіткі, що ускладнює їх практичну реалізацію.

Наприклад, процедура обшуку житла чи офісу адвоката формально вимагає присутності представника ради адвокатів регіону, але Кримінальний процесуальний кодекс України прямо не передбачає наслідків недотримання цієї вимоги. Це призводить до колізій, коли слідчі дії проводяться без участі представників самоврядування, а отримані докази згодом визнаються судами допустимими, що фактично нівелює гарантію, передбачену законодавством.

4. Проблеми прозорості і підзвітності самоврядування. Сама адвокатська спільнота нерідко критично оцінює роботу своїх самоврядних органів щодо відкритості ухвалення рішень та фінансової прозорості. Звітність рад адвокатів регіонів перед адвокатами носить обмежений характер, а представники цієї професії не завжди мають можливість впливати на політику НААУ. Відсутність чітких індикаторів ефективності діяльності органів самоврядування у сфері захисту прав адвокатів ускладнює оцінку їх роботи. Наприклад, не встановлено офіційних цільових показників, які б показували, наскільки зменшилась кількість випадків порушень прав адвокатів у результаті діяльності комітетів із захисту прав, або скільки звернень адвокатів було успішно вирішено на користь правника. Така ситуація утруднює як внутрішній контроль у професійній організації, так і можливість окреслити пріоритети вдосконалення.

Для подолання окреслених проблем необхідні комплексні рішення — як нормативного характеру, так і організаційно-управлінські. Наприклад, внести зміни до Кримінального кодексу України та суміжних законів з метою посилення відповідальності за втручання в адвокатську діяльність. Зокрема, уточнити склад злочину у ст. 397 КК України та запровадити більш суворі санкції, а також передбачити обов'язкове інформування рад адвокатів про хід розслідування таких злочинів. Крім того, доцільно розробити і затвердити на рівні РАУ єдині стандартизовані рекомендації щодо застосування дисциплінарних стягнень за конкретні види проступків (так звані «дисциплінарні гайди»). У разі необхідності — ініціювати зміни до профільного закону або підзаконних актів, що врегулюють питання строків давності, підстав притягнення та типових санкцій більш детально.

Можна також провести юридичний аудит чинного законодавства про адвокатуру та суміжних процесуальних норм для виявлення колізій і прогалин, що перешкоджають реалізації гарантій. На основі аудиту — розробити пакет поправок. Пріоритетними питаннями, на нашу думку, є: 1) чітка процедура обшуку адвокатських приміщень (із визнанням недопустимими доказів, здобутих з порушенням вимоги про участь представника ради адвокатів); 2) введення адміністративної або кримінальної відповідальності за безпідставне недопущення адвоката до клієнта; 3) забезпечення адвокатської таємниці в умовах

електронного документообігу (включно з відповідальністю за кібервтручання в конфіденційні дані).

Варто продовжити й розширити освітні програми для адвокатів, зосереджені на сучасних викликах — воєнне право, права ВПО, кібербезпека, робота з електронними доказами тощо.

Отже, органи адвокатського самоврядування є ключовою інституційною опорою в реалізації гарантій адвокатської діяльності. Вони забезпечують незалежність професії, формують стандарти етики, діють як дисциплінарні органи та центри підвищення кваліфікації, а також оперативно реагують на порушення прав адвокатів через мережу національних і регіональних структур та профільних комітетів. У воєнних умовах їхня роль лише посилюється — запроваджуються спеціальні заходи безпеки та програми підтримки. Водночас аналіз показує, що існують і проблемні аспекти у забезпеченні гарантій: ризики політичного тиску, неоднорідність дисциплінарної практики, окремі законодавчі колізії та потреба у підвищенні прозорості діяльності органів адвокатського самоврядування. Вирішення цих проблем лежить як у площині реформ (нормативних і організаційних), так і в площині внутрішнього розвитку адвокатури.

Список використаної літератури

1. Про закриття для публічного доступу персональних даних адвокатів у Єдиному реєстрі адвокатів України на період запровадження воєнного стану. Рішення РАУ № 22 від 02.03.2023. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-02-r-shennya-rau-22_62443775bdf77.pdf (дата звернення: 23.10.2025)
2. Статистична інформація про діяльність органів адвокатського самоврядування за 2022. *НААУ*. URL: <https://unba.org.ua/news/7835-statistichna-informaciya-pro-diyal-nist-organiv-advokats-kogo-samovryaduvannya.html> (дата звернення: 23.10.2025)
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2013, № 27, ст.282

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових та правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доктор філософії в галузі права *Синицин Павло Миколайович*

Хотинська-Нор О. З.

Декларування в системі адвокатського самоврядування:
фікція чи норма? 335

Степанов Є. В.

Актуальні питання здійснення функцій адвокатського
самоврядування у діяльності кваліфікаційно-дисциплінарної
комісії адвокатури 337

Заболотний О. М.

Законодавче регулювання визначення початку перебігу строку
оскарження рішень кваліфікаційно-дисциплінарної комісії
адвокатури 341

Кармазіна К. Ю.

Практика оскарження рішень комісії з оцінювання якості,
повноти та своєчасності надання адвокатами безоплатної
правничої допомоги Ради адвокатів Одеської області 346

Щербатий Р. Р.

Кваліфікаційний іспит як умова доступу до правничої
професії 351

Гривенко В. В.

Вплив воєнного стану на органи адвокатського
самоврядування 355

Зубрицький О. О.

Критерії поважності причин та практика ВКДКА
у дисциплінарних провадженнях щодо неявки адвокатів
у судові засідання 358

Кулікова К. А.

Роль органів адвокатського самоврядування у реалізації
гарантій адвокатської діяльності 362

Левенець К. Є.

Роль вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури
у забезпеченні дотримання адвокатами стандартів адвокатської
діяльності 366

Неліна Д. В.

Роль Національної асоціації адвокатів України у забезпеченні
функціонування системи безоплатної правничої допомоги 370

Панчошенко О. С.

Цифрова трансформація діяльності органів адвокатського
самоврядування 373